

# African Cultural Awareness helping you make a better choice

## RETTSIKKERHET I OMSORGSOVERTAKELSER

Posted on [November 1, 2014](#) by [Administrator](#)

Det er på  
høy tid  
med en  
kritisk



Det kan trygt sies å være et rettssikkerhetsproblem at Barnevernstjenesten står som godt betalende oppdragsgivere for de sakkyndige psykologene

gjennomgang, ikke bare av barnevernets arbeid og kompetanse, men av hele det omfattende apparatet som trer i kraft fra offentlige myndigheters side når barn fjernes fra sin biologiske familie.

Einar C. Salvesen, psykologspesialist [Columbus@online.no](mailto:Columbus@online.no)  
[www.columbusconsulting.no](http://www.columbusconsulting.no)

Vi vet det finnes mange tilfeller der det er nødvendig at myndighetsorganer griper inn og overtar omsorgen for barn, og der barnevernet skjøtter sine oppgaver på beste måte. Mange vil derfor oppfatte min kritikk som urettmessig og altfor

generell. Jeg vil allikevel med tyngde hevde at vi i altfor mange saker – langt flere enn vi ønsker å tro – ser tendenser på at systemet rundt omsorgsovertakelser av barn i Norge ikke fungerer. Hvor dramatisk og traumatisk omsorgsovertakelse oppleves av familiene som utsettes for dette, kan ikke overvurderes. Bortsett fra bruk av tvang i psykiatrien, finnes det knapt noe annet område i vårt samfunn der staten griper inn så fundamentalt i menneskers private sfære. Barnevernets oppgave er i slike tilfeller derfor særdeles krevende og fordrer høy kompetanse på en rekke områder.

En slik kompetanse er oftere enn vi forventer fraværende i de intervensjons- og undersøkelseprosesser som kreves i forbindelse med omsorgsovertakelser. Det fattes dårlig funderte beslutninger som rammer de involverte meget hardt. Konklusjoner trekkes på grunnlag av antakelser og på et altfor tynt observasjons grunnlag. Gode alternative tiltak uteblir, og den store ustoppelige kvernen – som sjelden lar seg snu – blir igangsatt. Som en erfaren barnevernsleder i en spissformulering uttrykte det til meg: «Vi kjører i grøfta begge veier. Vi tar ikke de barna vi skulle ta, men tar de vi ikke skulle ta!».

Mange fagpersoner og familier beskriver offentlige instansers håndtering av omsorgsovertakelser som traumatiserende, nedverdiggende og respektløs og som eksempler på hvordan et dysfunksjonelt system fører til katastrofalt feilaktige avgjørelser i alle ledd. Det er disse forholdene som her skal settes i fokus.

I det følgende presenteres en oppsummering av erfaringer innsamlet gjennom møter og dialog med foreldre, vitner, advokater, helsearbeidere, nåværende og tidligere barnevernsarbeidere som har opplevet norsk barneverns praksis på nært hold. Videre, erfaringer fra saker der undertegnede har vært sakkyndig eller på annet vis vært involvert som fagperson (ca 30 saker). Ut i fra dette etter hvert omfattende materiale har jeg gjort meg en del kritiske betraktninger som kan oppsummeres i 7 hovedpunkter.

- 1. 1. Vår naive tro på rettsikkerheten – at det offentlige systemet fungerer rettferdig og etter lovenes intensjon om «barnets beste» – Ukritiske forestillinger om åpenhet og rettferdighet i forvaltningsorgan.**
- 2. 2. Uoverensstemmelse mellom kompetanse og maktutøvelse i barneverntjenesten – som i sin tur bidrar til utviklingen av autoritære og lukkede systemer/ kulturer.**
- 3. 3. Manglende forståelse for omsorgsovertakelsens pris**
- 4. 4. Sviktende kvalitet på sakkyndighetsarbeid – kombinert med habilitetsproblematikk**
- 5. 5. Ukritisk og manipulerende anvendelse av diagnoser**

## 6. Ideologi, kultur og begrepsbruk – mekaniske, subjektive og konvensjonelle standarder

## 7. 7. Svikt i sikringsmekanismene. Mangelfullt observasjons grunnlag og tendensiøse fortolkninger følger sakene gjennom alle rettsinstanser.

### Naiv tro på rettsikkerhet i det offentlige systemet

«Dersom jeg ikke selv hadde opplevd barnevernets fremferd ville jeg ikke trodd dette var mulig i et land som vårt». «Hovedproblemet er at ingen som ikke har opplevd dette, selv vil tro at det kan være slik». «Når utenforstående gjøres kjent med sakens fakta er responsen at det må jo være noe mer, det er helt sikkert en annen grunn til at barnevernet griper inn». Dette og lignende utsagn går igjen i samtaler med foreldre, legfolk og fra fagpersoner som får innblikk i prosessene omkring omsorgsovertakelser.

Etiske retningslinjer, tilsynsordninger, og uavhengige organer som skal godkjenne akuttvedtakene, forventes å være sikringsmekanismer som skal hindre urettmessige inngrep. Med andre ord går vi ut fra at den faglige kompetanse og det gode skjønn ivaretas gjennom barnevernets lovpålagte tilnærming kombinert med de øvrige instansers innspill og ansvar som skal tre i kraft for å ivareta rettsikkerheten. Slik vil vi gjerne ha tillit til at systemet fungerer, men erfaringen er dessverre altfor ofte en helt annen for oss som har gått enkeltsaker nærmere etter i sømmene.

Det kan ofte se ut som disse sikringsmekanismene ofte virker mot sin hensikt: Nettopp fordi aktører i barnevernssystemet har så overdimensjonert tillit til systemet og til Norge som rettstat, uteblir i mange tilfeller den kritiske og objektive tilnærmingen. Mange familier, norske så vel som utenlandske, rammes. Særlig hardt er det for de familier som ikke har store ressurser, hverken økonomisk eller sosialt til å føre sin egen sak og få gehør for denne gjennom rettsapparatet.

### Uoverensstemmelse mellom makt og kompetanse

Vi ser at barneverntjenesten har uforholdsmessig stor makt og myndighet omkring omsorgsovertakelser av barn. Dette står ikke i forhold til den kompetanse vi mange steder ser i den enkelte barnevernstjeneste. Mangel på relevant kompetanse (kombinert med menneskelig egnethet) bidrar til å utvikle dysfunksjonelle, autoritære og lukkede kulturer. I møte med barnevernet opplever derfor mange foreldre og deres støttespillere et system preget av manglende empati og tillit, manglende evne til å skape dialog og konstruktivt samspill. Dette rammer kvaliteten på barnevernets intervensjon på de arenaer der de møter utsatte familier ved hjemmebesøk, intervjuer, observasjoner, samvær foreldre/barn og i relasjonen til fosterforeldre. Det rammer også kvaliteten i valg og gjennomføring av tiltak.

## Omsorgsovertakelsens pris

Vi vet at det finnes omsorgsovertakelser som er høyst nødvendige og som i mange tilfeller inntreffer for sent. Mitt anliggende er saker der bekymringsmeldingene er diffuse, der krisene i familien kan være midlertidige, der kvaliteten på tiltakene samt barnevernet/fagfolks kompetanse er avgjørende dersom det skal føre til endring. Jeg har sett tilfeller der et inkompetent barnevern går til omsorgsovertakelse fordi de mangler evne til å kommunisere med familien, skape tillit og således blir stående oppradd for gode tiltak. Dersom de går til et akuttvedtak med omsorgsovertakelse kan de iallfall vise at de **gjør noe**, dette til tross for at tiltaket er hjerteskjærende feil.

Barn som blir fjernet fra hjemmet mister ikke bare sine foreldre. De risikerer å miste kontakt med skole, lokalmiljø og venner. Også besteforeldre og annen biologisk familie som barna har nært forhold til, og som ikke er omfattet av bekymringsmeldinger, nektes i mange tilfelle samvær og omgang med barna. Søsken kan bli plassert langt fra hverandre, begrunnet f.eks. med kapasitet i beredskaps-/fosterhjem.

I mange saker kan det virke som man i altfor liten grad veier kostnaden som ligger i en omsorgsovertakelse – med alle brudd og tap dette medfører – opp imot de konsekvenser dette kan få for barnets totale omsorgssituasjon. Barnevernet vurderer at omsorgen i hjemmet er utilstrekkelig, men hvilket faglig godt arbeid er lagt ned i forkant, hvilken kompetanse innehar barnevernet til å støtte, veilede og drive endringsarbeid i familien, til å skape tillit, utvise empati og støtte? I hvilken grad satser man på oppegående besteforeldre, biologisk familie med omsorgsressurser, alt dette for å hindre, så langt som det med rimelighet lar seg gjøre, å rive barna ut fra alt som er dem kjent og kjært og sette dem i fosterhjem som man slett ikke har garanti for kan veie opp for det som barnet mister.

## Sviktende kvalitet på sakkyndighetsarbeid kombinert med habilitetsproblematikk

Først og fremst viser sakkyndige mangler i forhold til å nærme seg en sak på en forsvarlig vitenskapelig måte: Det trekkes slutninger uten et tilstrekkelig faktagrunnlag, eller uten grunnlag i det hele tatt (synsing). Vi finner store sprik mellom faktagrunnlag (som i seg selv kan være syltynt), og vurderinger/konklusjoner. Det blir tatt liten høyde for alternative fortolkninger og kulturspesifikke uttrykk .

Vi ser utallige eksempler på at sakkyndige trekker ut enkelte observasjoner/uttalelser, men overser andre som er like relevante. Vi ser selektive utdrag av faktagrunnlaget kombinert med tendensiøse og forenklete fortolkninger og manglende ydmykhet i forhold til oppgavens kompleksitet. En kritisk tilnærming til komplekse størrelser vi her har med

å gjøre, bør være et åpenbart utgangspunkt for enhver akademisk skolert person.

Ofte kan det se ut som den sakkyndige har en tendens til å ta utgangspunkt i en gitt konklusjon og vektlegger de observasjoner og vurderinger som underbygger denne. Her kommer spørsmålet om **habilitet** inn: I en del saker er det tette bånd mellom barnevernet og de sakkyndige psykologer de oppnevner etter et akuttvedtak. « Når barnevernet først har fattet et akuttvedtak og satt barna i beredskapshjem er det gått prestisje i saken. Det er vanskelig å legge seg på en linje som avviker fra barnevernet», uttaler en sakkyndig psykolog jeg har drøftet dette med.

Flere psykologer har uttrykt at det oppstår en avhengighet til barnevernet ettersom det er her de får flest sakkyndighetsoppdrag. Én fortalte at han ikke fikk flere oppdrag fra barneverntjenesten i fylket der han bodde etter at han hadde gått imot deres konklusjoner i en omsorgsovertakelse. Mange sakkyndige lever av oppdrag fra barnevernet, og enkelte har liten mulighet for alternative inntektskilder. Inntektene for et sakkyndig oppdrag for barnevernet, inkludert en sakkyndig rapport og oppmøte i Retten, er betydelige.

Det kan trygt sies å være et rettssikkerhetsproblem at Barnevernstjenesten står som godt betalende oppdragsgivere for de sakkyndige psykologene som i utgangspunktet har som sin oppgave å sikre at barnevernets vedtak er fattet på rett grunnlag.

### **Ukritisk og manipulerende anvendelse av diagnoser**

Til tross for uforsvarlig tynt observasjonsgrunnlag er det ikke sjelden at sakkyndige går langt i å diagnostisere foreldre som står i fare for å miste omsorgen for sine barn. Sakkyndiges utredninger er ikke av en slik art at de gir grunnlag for å gi diagnoser overhodet. Allikevel gjøres dette i mange tilfeller. Diagnosen er ikke «konklusiv» heter det, men den følges gjerne opp med en lengre teoretisk utredning om hva som karakteriserer personer med diagnosen og konsekvensene dette har i forbindelse med omsorgsevne. Dette er en meget betenkelig og manipulerende anvendelse av stoffet. Slike antydninger og generelle formuleringer om foreldrenes psykiske helse dukker gjerne opp igjen i rapportenes vurderinger og konklusjoner. Dette bidrar til at retten assosierer diagnosen med omsorgspersonens psykiske tilstand, og slike dårlig funderte vurderinger følger saken videre i rettsvesenet. Få stiller spørsmålstegn ved validiteten av diagnosen.

### **Ideologi, Kultur og Begrepsbruk**

I de sakene vi her snakker om – der det ikke dreier seg om grov omsorgssvikt, forsømmelse eller overgrep, er det uhyre

finvevde og sammensatte «størrelser» vi har med å gjøre når vi skal avgjøre kvaliteten på barnets omsorg. Sakkyndiges og barnevernets definisjoner og oppfatninger om barns behov kan oppleves som en mangel på ydmykhet i forhold til dette. Den gjengse og godtatte standard kan i enkelte tilfeller bli firkantet og «trang», og med liten høyde for kulturelle og individuelle forskjeller, for variasjon og mangfold, og det komplekse samspill som foregår i familier og mellom foreldre og barn.

Sentrale begreper vi bruker i dag for å vurdere omsorg er tilknytning, mentalisering, evne til å samarbeide, evne til endring. Dette høres plausibelt ut, men ofte fremgår det ikke hvilke kriterier man legger til grunn for bruken av begrepene. De anvendes av sakkyndige og barnevern nærmest som mantraer. Ofte ser vi at det er oppfatninger og synsing ut fra ens personlige preferanser og livshorisont som avgjør hvordan begrepene kommer til anvendelse i forhold til faktagrunnlaget som foreligger i saken. Det mangesidige nyanserte nett som menneskelige relasjon og tilhørighet innebærer, blir ofte feid over med et lettvinnt, standardisert begrepsapparat og fortolkninger som ikke gjenspeiler det faktagrunnlag og de objektive funn som foreligger.

### **Svikt i Sikringsmekanismene**

Mekanismene som skal sikre at omsorgsovertakelser er til «barnets beste», fungerer i mange tilfeller ikke slik vi ønsker å tro. Til tross for at det i mange tilfeller er manglende kvalitet på barnevernets undersøkelser og på de på sakkyndiges utredninger, bøyer domstolen seg i altfor stor grad for «ekspertisen» når de tar sine avgjørelser i saker som dette. Der både barnevern og de sakkyndige kan ha et svakt observasjonsgrunnlag å bygge sine konklusjoner på, er deres **definisjonsmakt** i rettsalen likevel stor. I mange saker ser vi at dommeren overlater avgjørelsen til «ekspertisen» og slutter å utøve eget godt juridisk skjønn. Slik bygger den ene dårlig funderte beslutningen på den annen.

Sakkyndige for privat part derimot har liten eller ingen definisjonsmakt i forhold til den sakkyndige som barnevernet har oppnevnt. Sakkyndig for privat part oppfattes i praksis som partisk, uten at man ser at dette i kanskje større grad – som jeg har argumentert for tidligere – kan gjelde motpartens sakkyndige. Det er også få familier som har økonomi til å dekke en egen utredning fra en psykolog. De vitner biologiske foreldrene fører i retten blir tillagt liten vekt, og en ser at det utspiller seg en «David mot Goliat» kamp der biologiske foreldre og deres støttespillere har en meget spinkel stemme i forhold til det mektige apparat de har som sin motpart.

Det er således min erfaring at rettsinstansene er gjennomsyret av denne underdanige holdningen til den offentlige «ekspertisen». Slik er det en reell fare for at de aktuelle klageinstanser ikke ivaretar rettsikkerheten på forsvarlig vis.

## Avslutning

Det er all grunn til å tro at beskyttelsen av barn gjennom lovverket har de beste intensjoner. Lovverket ser imidlertid ut til å være langt i forkant av faglig kompetanse, etikk og etterrettelighet slik dette kommer til uttrykk i prosessen omkring omsorgsovertakelser. Det er på høy tid med en kritisk gjennomgang, ikke bare av barnevernets arbeid og kompetanse, men av hele det omfattende apparatet som trer i kraft fra offentlige myndigheters side når barn fjernes fra sin biologiske familie.

 + MORE

Liker  75

Tweet  4

 +1  2

This entry was posted in [Norwegian Child Welfare News](#). Bookmark the [permalink](#).

---

© 2014 African Cultural Awareness. All rights reserved.

Powered by [Blog.com](#)